

ตำนานสามสมเด็จเจ้าฯ

ธีระ จันทิปะ

ตำนานสามสมเด็จเจ้าแห่งลุ่มทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย สมเด็จเจ้าเกาะใหญ่ สมเด็จเจ้าเกาะยอ และ สมเด็จเจ้าพะโคะ เป็นตำนานที่ส่งผ่านทางมุขปาฐะ มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ค้นพบอยู่บ้าง ปัจจุบันทั้งสามพื้นที่มีการ จัดกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง

ในตำนานเกี่ยวกับสมเด็จเจ้าเกาะใหญ่ ระบุว่าท่านเป็นชาวบ้านทองบัว เมืองปัตตานี ปัจจุบันน่าจะอยู่ใน ตำบลบางลำภู จังหวัดนราธิวาส ท่านมีพี่น้องสามคน สมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองปัตตานีเกิดความวุ่นวาย มีโจรสลัดบุก ปล้นเมือง ชาวบ้านเรียก ศึกแขก ทำให้ผู้คนต่างหนีออกจากเมืองปัตตานีเพื่อไปตั้งหลักปักฐานในพื้นที่ที่ห่างไกลจาก เมืองปัตตานี

สมเด็จเจ้าเกาะใหญ่และพี่น้องได้อพยพมายังเมืองสงขลา แล่นเรือเลียบชายฝั่งผ่านเส้นทางเขาแดง เขาเขียว เกาะยอ บ้านป่าขาด เกาะราบ เกาะกระ เกาะสี่ เกาะห้า จนถึงเกาะใหญ่ ท่านพิจารณาว่าพื้นที่เกาะใหญ่มีความอุดม สมบูรณ์จึงนำเรือเข้าจอดและจมนเรือไว้บริเวณอ่าวท้องบัว (ปัจจุบันชื่อบ้านทุ่ง อยู่ในเขตอำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัด สงขลา ท่านพัฒนาบ้านทุ่งบัวและมีวัตรปฏิบัติเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้านแถบนั้น

ต่อมาท่านได้สร้างวัด ภูมิและอุโบสถขึ้นบนภูเขาสูงหนึ่ง ทำกำแพงหินที่ก่อลดหลั่นเจ็ดชั้น แล้วให้ชื่อ วัดสูง เกาะใหญ่ ในการสร้างอุโบสถนั้น ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่า สมเด็จเจ้าเกาะใหญ่นั่งสมาธิ ให้เกิดพลังยกก้อนหินขนาด ใหญ่ไปวางเรียงกัน ชาวบ้านเรียก “วิชาพลังเสือ” หลังสร้างวัดเสร็จ ได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนชาวบ้าน และสอน หลักธรรมอยู่เสมอ กระทั่งท่านได้สร้างวัดขึ้นอีกแห่งชื่อ วัดสูงทุ่งบัว ด้วยจริยวัตรที่งดงาม เปี่ยมด้วยเมตตาของท่าน ทำให้ชาวบ้านแถบนั้นเคารพและศรัทธามาก

สมเด็จเจ้าเกาะยอ ในตำนานของชาวเกาะยอ ระบุว่าสมเด็จเจ้าเกาะยอเป็นพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จ พระราชาคณะ ท่านเป็นชาวกรุงศรีอยุธยา เป็นพระสหายกับสมเด็จเจ้าพะโคะ และสมเด็จเจ้าเกาะใหญ่ สมเด็จเจ้า เกาะยอท่านจาริกธุดงค์วัตร เผยแพร่พระพุทธศาสนาในคาบสมุทรมหานคร บั้นปลายท่านเลือกพำนักบนภูเขาสูงที่สุด ของเกาะยอ เชิงเขามีบ่อน้ำที่มีน้ำบริบูรณ์ตลอดปี ชาวบ้านเรียกบ่ออง หรือบ่อสมเด็จเจ้า ถือกันว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

ต่อมาชาวเกาะยอและสาธุศิษย์ได้สร้างกุฏิถวาย เป็นที่มาของชื่อเรียก “เขาภูมิ” ซึ่งหมายถึงภูเขาอันเป็นที่ตั้ง ของกุฏิสมเด็จเจ้าเกาะยอ หลังจากท่านมรณภาพที่เกาะยอ ชาวเกาะยอได้ร่วมสร้างเจดีย์แบบจัตุรมุขย่อมุมไม้สิบสอง พร้อมกับสร้างรูปเคารพเป็นตัวแทนท่านในลักษณะพระพุทธรูปจำนวนสี่องค์ ประดิษฐานไว้ที่จัตุรมุขขององค์เจดีย์

ในตำนานบางส่วนกล่าวถึง สหายทางธรรมของท่านทั้งสอง คือ สมเด็จเจ้าพะโคะ คตินิยมเกี่ยวกับศรัทธาและ การยกย่องพระสงฆ์ในท้องถิ่น แล้วยกค่ากล่าวให้เป็นที่ท่านเป็น “สมเด็จเจ้า” อันหมายถึงความถึง พระผู้บรรลพทางธรรม เป็นเสมือนต้นแบบของความศรัทธา น้อมรับคำสั่งสอน ไปอยู่ในวิถีการดำรงชีวิต เป็นดั่งกุลโลบายในการปกครองที่คน ในท้องถิ่นได้ร่วมสร้างขึ้นมาให้คู่ขนานกับการปกครองของรัฐ ในการสร้าง/ผูกตำนานในลักษณะต่างๆ ปรากฏทุก ท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นสิ่งเหนือข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ถือเป็นวิถีหรือคตินิยมและสร้างพื้นที่/ตัวตน ให้ได้รับการ ยอมรับทางสังคม พร้อมกันนี้ก็สร้างจารีตของท้องถิ่น เพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้คนให้อยู่ในกรอบที่สังคมนั้นต้องการ

ตำนานและเรื่องเล่าโดยสรุป สมเด็จเจ้าพะโคะหรือหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด วันเด็กชื้อปู บุตรหายทุกกับ นางจัน ชาวดีหลวง เมืองสทิงพระ ท่านบรรพชาเป็นสามเณรกับพระอาจารย์จวง ณ วัดภูมิหลวง (ปัจจุบัน คือ วัดดี

หลวง จ.สงขลา) เรียนพระธรรมบทกับพระชินเสน ณ วัดสี่กั๊ก (ปัจจุบัน คือ วัดสี่กั๊ก จ.สงขลา) ท่านเดินทางไปศึกษาต่อกับพระครูภาติกา ณ วัดเสมาเมือง จ.นครศรีธรรมราช แล้วอุปสมบทโดยพระมหาเถรปิยะทสสีเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ฉายาว่า “สามีมารม”

ด้วยเป็นผู้ใฝ่ธรรมจึงเดินทางไปกรุงศรีอยุธยาเพื่อศึกษาเพิ่มเติม เมื่อถึงอยุธยาได้พำนักที่วัดแคและเรียนพระอภิธรรม ณ วัดลุมพลีนาวาส จนแตกฉานทางธรรม ท่านรับนิมนต์แก้ปริศนาธรรมให้กรุงศรีอยุธยาสำเร็จ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น “พระราชมนัสสามีมารมคุณูปมาจารย์” ต่อมาท่านจาริกขมุกลงกลับเมืองสทิงพระ ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากและเผยแพร่ธรรมตลอดเส้นทางจนถึงเมืองสทิงพระ เมื่อถึงได้เข้าคารวะพระชินเสน พระอาจารย์จวง คิดอ่านพร้อมด้วยพระครูสังฆธรรมรังสี ในการจะบูรณะวัดพะโคะ ขอพระราชทานที่กัลปนาวัด และบูรณะวัดจนกลายเป็นศูนย์กลางเขตเมืองพัทลุงฝ่ายตะวันออก หลังจากนั้นชาวบ้านเห็นท่านโละหายไปพร้อมกับสามเณร

สมเด็จพระเจ้าพะโคะ มรณภาพริมฝั่งแม่น้ำสุโขทัยทางเกอรั่นารังค์ ประเทศมาเลเซีย ชาวบ้านนำศพกลับมาประชุมเพลิงที่วัดข้างใต้ ตามที่ท่านสั่งไว้ ในการย้ายศพ จุฑายุคพิศพตามรายทางได้ทำพุนดินให้สูงขึ้นและปักไม้แก่นหมายไว้ทุกแห่ง ถือเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์เรียกว่า “สถูปท่านลังกา”

เรื่องเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ อาทิ เมื่อเป็นทารก มีจุงอาจขนาดใหญ่คายนูกแก้วที่เปล ตามคติชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการ การเดินทางไปกรุงศรีอยุธยาท่านใช้เท้าข้างพิการแช่ลงในทะเล บังเกิดอัศจรรย์น้ำทะเลจืด และการโละ(ลอยหายไป)ไปจากวัดพะโคะพร้อมสามเณร

กรณีที่น่าประหลาดดังกล่าว ในเชิงความเชื่อ ความศรัทธา มีการเล่า/แต่งเติมไปตามธรรมชาติของมุขปาฐะท้องถิ่น แต่โดยจุดประสงค์หลักแสดงให้เห็นความพิเศษที่น่าศรัทธาและเชื่อว่าสามารถแผ่บุญบารมีไปยังผู้เคารพศรัทธาตามคตินิยม โดยก้าวข้ามเรื่องการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและหลักฐานอื่นๆ เพื่อสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธาและศุนย์รวมจิตใจของผู้คน ซึ่งก่อประโยชน์ต่อชุมชนในภายหน้า